

Το πραξικόπημα στη Χιλή (Μέρος δεύτερο)

Ralph Miliband (μετάφραση: Barikat)

Το barikat παρουσιάζει το δεύτερο μέρος του μεταφρασμένου κειμένου για τη Χιλή του Αλιέντε. Το κείμενο του μαρξιστή κοινωνιολόγου Ralph Miliband δημοσιεύτηκε για πρώτη φορά στο Social Register, στην ετήσια έκδοση του 1973. Πρόκειται για ένα δοκίμιο εξαιρετικής σημασίας, καθώς τα συμπεράσματα -που αποτυπώνονται λίγους μήνες μετά το πραξικόπημα στη Χιλή- είναι καθοριστικά ώστε να γίνει κατανοητό ποια είναι όρια και τα αδιέξοδα στον αγώνα για την αλλαγή των συσχετισμών, στη Χιλή στις αρχές της δεκαετίας του 1970.

ΤΟ ΠΡΑΞΙΚΟΠΗΜΑ ΣΤΗ ΧΙΛΗ

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ:

Το κόστος του συμβιβασμού

Η διαμόρφωση των συντηρητικών δυνάμεων που παρουσιάστηκε στην προηγούμενη ενότητα, είναι αναμενόμενη σε κάθε αστική δημοκρατία- όχι φυσικά με τις ίδιες αναλογίες σε οποιαδήποτε χώρα - ωστόσο το μοντέλο της Χιλής δεν είναι μοναδικό. Δεδομένου αυτού, γίνεται πολύ σημαντικό να αναλυθεί όσο καλύτερα γίνεται η αντίδραση της κυβέρνησης Αλιέντε στην πίεση αυτών των δυνάμεων.

Όπως συμβαίνει, και ενώ υπάρχει και θα συνεχίσει να είναι ατελείωτη η διαμάχη εντός της Αριστεράς ως προς το ποιος φέρει την ευθύνη για ό,τι πήγε στραβά (αν κάποιος τη φέρει), ή αν υπήρχε κάτι άλλο που θα μπορούσε να είχε γίνει παρόλα αυτά δεν μπορεί να υπάρχει διαμάχη ως προς το την πραγματική φύση της στρατηγικής του Αλιέντε. Και ούτε υπάρχει, για την Αριστερά. Τόσο οι Σοφοί και οι Άγριοι άνδρες της Αριστεράς είναι σύμφωνοι ότι η στρατηγική του Αλιέντε ήταν να πραγματοποιήσει μια συνταγματική και ειρηνική μετάβαση προς την κατεύθυνση του σοσιαλισμού.

Οι Σοφοί της Αριστεράς έχουν την άποψη ότι αυτός ήταν ο μόνος εφικτός και επιθυμητός δρόμος που έπρεπε να ακολουθηθεί. Οι Άγριοι άνδρες της Αριστεράς ισχυρίζονται ότι ήταν ο δρόμος προς την καταστροφή. Το τελευταίο αποδείχθηκε ότι ήταν σωστό, όμως, το αν πρόκειται για τους σωστούς λόγους μένει να το δούμε. Σε κάθε περίπτωση, υπάρχουν διάφορα ζητήματα που τίθενται, και τα οποία είναι πάρα πολύ σημαντικά και πολύ περίπλοκα για να επιλυθούν με συνθήματα. Με κάποια από αυτά τα ζητήματα θα ήθελα να ασχοληθώ εδώ.

Για να ξεκινήσουμε από την αρχή : δηλαδή με τον τρόπο με τον οποίο η Αριστερά έρχεται στην εξουσία στις αστικές δημοκρατίες. Η μεγαλύτερη πιθανότητα είναι ότι αυτό θα συμβεί μέσω της εκλογικής επιτυχίας ενός αριστερού συνασπισμού κομμουνιστών, σοσιαλιστών και άλλων ομάδων με περισσότερο ή λιγότερο ριζοσπαστικές τάσεις. Ο λόγος που το λέω αυτό δεν αποκλείει ότι μια κρίση θα μπορούσε να προκύψει, η οποία θα δημιουργούσε τις δυνατότητες ενός διαφορετικού τρόπου - για παράδειγμα τα γεγονότα του Μάη του 1968 στη Γαλλία ήταν μια κρίση τέτοιου είδους.

Αλλά αν για καλούς ή κακούς λόγους, τα κόμματα που θα μπορούσαν να είναι σε θέση να αναλάβουν την εξουσία σε μια τέτοια συγκυρία, δηλαδή των μεγάλων σχηματισμών της

Αριστεράς, και ιδίως τα Κομμουνιστικά Κόμματα της Γαλλίας και της Ιταλίας, δεν έχουν απολύτως καμία πρόθεση να ακολουθήσουν μια τέτοια πορεία, και όντως θεωρούν ακράδαντα ότι κάτι τέτοιο θα προσκαλέσει καταστροφή και καθυστερούν ξανά το κίνημα της εργατικής τάξης για τις επόμενες γενιές. Η στάση τους μπορεί να αλλάξει εάν προκύψουν απρόβλεπτες περιστάσεις όπως για παράδειγμα η σαφής πιθανότητα ενός πραξικοπήματος της Δεξιάς. Αλλά όλα αυτά είναι υποθέσεις.

Αυτό που αποτελεί όμως γεγονός είναι ότι αυτοί οι τεράστιοι σχηματισμοί, που τυγχάνουν της στήριξης της πλειοψηφίας της οργανωμένης εργατικής τάξης, και οι οποίοι θα συνεχίσουν να επιβάλουν τη γνώμη τους για πολύ καιρό ακόμα, είναι εντελώς προσηλωμένοι στην επίτευξη της κατάληψης της εξουσίας με εκλογικά και συνταγματικά μέσα. Αυτή ήταν και η θέση του συνασπισμού υπό την ηγεσία του Αλιέντε στη Χιλή.

Υπήρξε μια εποχή που πολλοί άνθρωποι της Αριστεράς δήλωναν ότι, αν μια Αριστερά που δεσμευόταν πραγματικά σε ριζικές οικονομικές και κοινωνικές αλλαγές φαινόταν ότι θα κέρδιζε τις εκλογές, η Δεξιά δεν θα της «επέτρεπε» να κάνει κάτι τέτοιο. Δηλαδή θα ξεκινούσε μια προληπτική στρατηγική μέσω ενός πραξικοπήματος.

Αυτό έχει πάψει να είναι μια μοντέρνα άποψη : είναι καλώς ή κακώς αποδεκτό ότι, σε «κανονικές» συνθήκες, η δεξιά δεν είναι σε θέση να αποφασίσει από μόνη της να «επιτρέψει» ή να «εμποδίσει» τη διεξαγωγή εκλογών. Ό,τι και να έκανε αυτή και η κυβέρνηση για να επηρεάσουν τα αποτελέσματα των εκλογών, δεν θα έπαιρναν ποτέ το ρίσκο να αποτρέψουν τις εκλογές.

Η παρούσα άποψη για μια «ακραία» αριστερά τείνει να είναι ότι, ακόμη και αν η κατάσταση είναι έτσι, και είναι πιθανό να είναι έτσι, κάθε τέτοια εκλογική νίκη είναι, θα είναι εξ ορισμού άγονη. Το επιχείρημα, ή ένα από τα κύρια επιχειρήματα στα οποία αυτό βασίζεται, είναι ότι η επίτευξη μιας εκλογικής νίκης που μπορεί να εξαγοραστεί με το κόστος ελιγμών και συμβιβασμών τόσο «ψηφοθηρικών» δεν έχει μεγάλη σημασία.

Φαίνεται να υπάρχει κάτι παραπάνω από αυτό που προσδίδουν στην κατάσταση οι Σοφοί της Αριστεράς, αλλά όχι απαραίτητα στο βαθμό που οι αντίπαλοι τους επιμένουν να κάνουν. Λίγα πράγματα σε αυτά τα ζητήματα μπορούν να ερμηνευθούν «εξ ορισμού».

Όσοι είναι αντίθετοι στη λύση του «εκλογικού δρόμου» δεν έχουν πολλά να προσφέρουν ως εναλλακτική λύση σχετικά με τις αστικές δημοκρατίες στις προηγμένες καπιταλιστικές κοινωνίες. Όσες εναλλακτικές λύσεις έχουν προτείνει αποδείχθηκαν μέχρι στιγμής εντελώς ασύμφορες για το μεγαλύτερο μέρος του λαού από τον οποίο εξαρτάται και η υλοποίηση αυτών των εναλλακτικών λύσεων και δεν υπάρχει σοβαρός λόγος να πιστεύουμε ότι αυτό θα αλλάξει δραματικά στο άμεσο μέλλον.

Με άλλα λόγια πρέπει να αποδεχθούμε ότι, στις χώρες με αυτό το είδος πολιτικού συστήματος, η Αριστερά θα βρεθεί στην κυβέρνηση μέσω μιας εκλογικής νίκης. Το πραγματικό σημαντικό ερώτημα είναι τι θα συμβεί στη συνέχεια. Για τον Μαρξ, στις σημειώσεις του την περίοδο της Κομμούνας του Παρισιού, η εκλογική νίκη δίνει μόνο το δικαίωμα να κυβερνήσουν, όχι τη δύναμη να κυβερνήσουν.

Το σημείο στο οποίο η Αριστερά έρχεται αντιμέτωπη με περίπλοκα ερωτήματα είναι όταν αντιλαμβάνεται ως δεδομένο ότι το δικαίωμα να κυβερνήσει δεν μπορεί ποτέ να

μετουσιωθεί σε δύναμη για να κυβερνήσει. Αυτά τα ερωτήματα μέχρι στιγμής έχουν αναλυθεί αποσπασματικά και ατελώς. Με αυτό τον τρόπο τα σλόγκαν, η ρητορική και ο εξορκισμός έχουν χρησιμοποιηθεί εύκολα ως υποκατάστατα για τη σκληρή δουλειά του ρεαλιστικού πολιτικού στοχασμού. Από αυτή την άποψη, η Χιλή προσφέρει κάποιες εξαιρετικά σημαντικές ενδείξεις και «μαθήματα» ως προς το τι πρέπει και τι δεν πρέπει να γίνει.

Η στρατηγική που υιοθετήθηκε από τις δυνάμεις της αριστεράς της Χιλής είχε ένα χαρακτηριστικό που σπάνια συνδέεται με τις κυβερνήσεις συνασπισμού, δηλαδή διατηρούσε σε μεγάλο βαθμό μια ακαμψία. Λέγοντας αυτό, εννοώ ότι ο Αλιέντε και οι σύμμαχοί του είχαν αποφασίσει ορισμένες γραμμές δράσης και απραξίας, πολύ πριν έρθουν στην εξουσία. Είχαν αποφασίσει να προχωρήσουν με προσοχή και σεβασμό ως προς τις επιταγές της συνταγματικής διακυβέρνησης, της νομιμότητας και των σταδιακών αλλαγών. Και επίσης, είχαν συνομολογήσει ότι θα έκαναν τα πάντα για να αποφευχθεί ο εμφύλιος πόλεμος.

Αφού αποφασίστηκε αυτό πριν έρθουν στην εξουσία, κόλλησαν σε αυτό, μέχρι το τέλος παρά τις μεταβαλλόμενες συνθήκες. Ωστόσο, μπορεί κάλλιστα να υποστηριχθεί ότι όσα έμοιαζαν σωστά και αναπόφευκτα στην αρχή μετατράπηκαν σε αυτοκτονικά όταν άλλαξε ο αγώνας.

Το θέμα εδώ δεν είναι η «μεταρρύθμιση εναντίον επανάστασης», αλλά ότι ο Αλιέντε και οι συνεργάτες του ήταν προσκολλημένοι σε μια συγκεκριμένη εκδοχή του μοντέλου του «μεταρρυθμιστή», το οποίο τελικά κατέστησε αδύνατο για αυτούς να ανταποκριθούν στην πρόκληση που αντιμετώπισαν. Αυτό χρειάζεται κάποια περαιτέρω εξήγηση.

Η κατάληψη της εξουσίας μέσω εκλογών σημαίνει τη μετάβαση σε έναν «οίκο» που πολύ καιρό καταλαμβάνονταν από ανθρώπους πολύ διαφορετικών τοποθετήσεων, και πράγματι συνεπάγεται την εγκατάσταση σε έναν «οίκο» πολλών δωματίων κάποια από τα οποία εξακολουθούν να καταλαμβάνονται από αυτούς τους παλιούς ενοίκους.

Με άλλα λόγια, η νίκη του Αλιέντε στις κάλπες - όπως έγινε - είχε ως αποτέλεσμα την κατάληψη από την Αριστερά ενός τμήματος του κρατικού μηχανισμού, αυτό της προεδρικής-εκτελεστικής εξουσίας ένα εξαιρετικά σημαντικό τμήμα, ίσως το σημαντικότερο, αλλά προφανώς όχι το μοναδικό. Έχοντας επιτύχει αυτό, ο πρόεδρος και η κυβέρνησή του ξεκίνησε το έργο της υλοποίησης των πολιτικών τους «δουλεύοντας» μέσα στο σύστημα του οποίου είχαν γίνει μέρος.

Έτσι αναμφίβολα παραβίασαν ένα βασικό δόγμα του Μαρξισμού. Όπως έγραψε ο Μαρξ σε μια διάσημη επιστολή του προς Kugelmann την εποχή της Παρισινής Κομμούνας «η επόμενη επιδίωξη της Γαλλικής Επανάστασης θα είναι πλέον, όχι όπως και πριν να μεταφέρει την γραφειοκρατική-στρατιωτική μηχανή από το ένα χέρι στο άλλο, αλλά να τη συνθλίψει, και αυτό είναι προαπαιτούμενο για κάθε λαϊκή επανάσταση στην ήπειρο».

Ομοίως, στο έργο «Ο εμφύλιος πόλεμος στη Γαλλία», ο Μαρξ επισημαίνει ότι «η εργατική τάξη δεν μπορεί απλώς να πάρει στα χέρια της την έτοιμη κρατική μηχανή, και να τη χρησιμοποιήσει για τους δικούς της σκοπούς», και στη συνέχεια συνέχισε με την περιγραφή της εναλλακτικής λύσης όπως αυτή προαναγγέλθηκε από την Παρισινή Κομμούνα.

Τόσο σημαντικό ήταν το ζήτημα για τον Μαρξ και τον Ένγκελς που στον πρόλογο τους το 1872 στην γερμανική έκδοση του Κομμουνιστικού Μανιφέστου επεσήμαναν ότι «ένα πράγμα αποδείχτηκε ιδιαίτερα από την Κομμούνα», και αυτό είναι η παρατήρηση του Μαρξ στο «Ο εμφύλιος πόλεμος στη Γαλλία» που μόλις παρέθεσα. Από αυτές τις παρατηρήσεις ο Λένιν έλαβε την άποψη ότι «η κατάργηση του κράτους της αστικής τάξης» ήταν το βασικό καθήκον του επαναστατικού κινήματος.

Έχω υποστηρίξει και αλλού ότι αυτή η έννοια η οποία φαίνεται να χρησιμοποιείται στο «Κράτος και Επανάσταση» (ακόμα και στο «Ο εμφύλιος πόλεμος στη Γαλλία»), δηλαδή η έννοια της δημιουργίας ενός δημοκρατικού συμβουλίου (ή «σοβιέτ») την επομένη μέρα της επανάστασης, ως υποκατάστατο στο διαλυμένο αστικό κράτος, αποτελεί μια αδύνατη εξέλιξη η οποία μπορεί να μη σχετίζεται με οποιοδήποτε επαναστατικό καθεστώς, και η οποία σίγουρα δεν είχε άμεση σχέση με τη λενινιστική πρακτική την επομένη της επανάστασης των Μπολσεβίκων. Και είναι μάλλον δύσκολο να κατηγορηθεί ο Αλιέντε και οι συνεργάτες του επειδή δεν έκαναν κάτι που δεν σκόπευαν να κάνουν ποτέ, και να τους κατηγορήσει κάποιος στο όνομα του Λένιν, ο οποίος σίγουρα δεν κράτησε την υπόσχεση, και δεν θα μπορούσε να τηρήσει την υπόσχεση, που διατύπωσε στο «Κράτος και επανάσταση».

Ωστόσο, όσο ντροπιαστικά «ρεβιζιονιστικό» και να είναι ακόμη και να το προτείνω, μπορεί να υπάρχουν και άλλες δυνατότητες που σχετίζονται με τη συζήτηση της επαναστατικής πρακτικής και με την εμπειρία της Χιλής και οι οποίες επίσης διαφέρουν από τη συγκεκριμένη μορφή του «ρεφορμισμού» που υιοθετήθηκε από τους ηγέτες του συνασπισμού της Λαϊκής Ενότητας στη Χιλή.

Έτσι, μια κυβέρνηση αποφασισμένη για σημαντικές οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές αλλαγές, σε ορισμένα κρίσιμα σημεία, έχει ορισμένες δυνατότητες, ακόμη και αν δεν εξετάσουμε τη «συντριβή του αστικού κράτους». Μπορεί, για παράδειγμα, να πραγματοποιήσει πολύ σημαντικές αλλαγές στο προσωπικό των διαφόρων τμημάτων του κρατικού μηχανισμού και στο ίδιο πνεύμα μπορεί, με μια σειρά από θεσμικά και πολιτικά μέσα, να αρχίσει να επιτίθεται και να επιτίθεται στον υφιστάμενο κρατικό μηχανισμό. Στην πραγματικότητα, πρέπει να το κάνει εάν θέλει να επιβιώσει και πρέπει τελικά να το κάνει σχετικά με το πιο δύσκολο τμήμα όλων, αυτό του στρατού και της αστυνομίας.

Το κυβερνητικό σχήμα του Αλιέντε έκανε μερικά από αυτά τα πράγματα. Αν θα μπορούσε να έχει κάνει περισσότερα από αυτά, υπό αυτές τις συνθήκες, είναι θέμα συζήτησης. Όμως φαίνεται να ήταν λιγότερο ικανοί ή πρόθυμοι να αντιμετωπίσουν το πιο δύσκολο πρόβλημα, αυτό του στρατού. Αντ'αυτού, φαίνεται να προσπάθησαν να εξαγοράσουν την υποστήριξη του τελευταίου με συμβιβασμούς και παραχωρήσεις, μέχρι τη στιγμή του πραξικοπήματος, παρά την αποδεδειγμένη εχθρότητα του στρατού.

Στην ομιλία που εκφώνησε στις 8 Ιουλίου φέτος, και στην οποία αναφέρθηκα στην αρχή αυτού του άρθρου, ο Luis Corvalan παρατήρησε ότι «κάποιοι αντιδραστικοί έχουν αρχίσει να αναζητούν νέους τρόπους για να δημιουργήσουν έχθρα μεταξύ του λαού και των ενόπλων δυνάμεων, λέγοντας ότι σχεδιάζουμε να αντικαταστήσουμε τον επαγγελματικό στρατό. Όχι, κύριοι ! Θα συνεχίσουμε να στηρίζουμε τον απόλυτα επαγγελματικό χαρακτήρα των ενόπλων δυνάμεων. Οι εχθροί τους δεν βρίσκονται ανάμεσα στο λαό, αλλά στο αντιδραστικό στρατόπεδο».

Είναι κρίμα που ο στρατός δε συμεριζόταν αυτή την άποψη. Μία από τις πρώτες πράξεις τους μετά την κατάληψη της εξουσίας ήταν να απελευθερώσουν τους φασίστες της ομάδας «Πατρίδα και Ελευθερία» που είχαν, με καθυστέρηση, φυλακιστεί από την κυβέρνηση Αλιέντε. Δηλώσεις που εξέφραζαν την εμπιστοσύνη και το συνταγματικό πνεύμα του στρατού γίνονταν συχνά και από άλλους ηγέτες του συνασπισμού, καθώς και από τον Αλιέντε.

Φυσικά, ούτε αυτοί ούτε ο Corvalan είχαν την ψευδαίσθηση σχετικά με την υποστήριξη που περίμεναν από το στρατό, όμως φαίνεται ότι οι περισσότεροι από αυτούς πίστευαν ότι θα μπορούσαν να εξαγοράσουν το στρατό και ότι δεν ήταν τόσο πολύ ένα πραξικόπημα με την κλασική έννοια της «Λατινικής Αμερικής» που ο Αλιέντε φοβόταν όσο έναν εμφύλιο πόλεμο.

Ο Regis Debray έχει γράψει από προσωπική γνώση ότι ο Αλιέντε είχε μια «σπλαχνική άρνηση» του εμφυλίου πολέμου. Και το πρώτο πράγμα που πρέπει να ειπωθεί για αυτό είναι ότι μόνο άνθρωποι ηθικά και πολιτικά ανάπηροι λόγω των ευαισθησιών τους, οι οποίοι θα γελούσαν με αυτή την «άρνηση» ή θα τη θεωρούσαν ταπεινή. Αυτό όμως δεν εξαντλεί το θέμα. Υπάρχουν διάφοροι τρόποι να προσπαθήσεις να αποφύγεις τον εμφύλιο πόλεμο, και μπορεί να υπάρχουν περιπτώσεις όπου κάποιος δεν μπορεί να το κάνει και να επιβιώσει.

Ο Debray γράφει επίσης (και το λεξιλόγιό του είναι από μόνο του ενδιαφέρον) ότι «αυτός (δηλαδή ο Αλιέντε) δεν είχε εξαπατηθεί από τη φρασεολογία της «λαϊκής εξουσίας» και δεν ήθελε να αναλάβει την ευθύνη για χιλιάδες άχρηστους θανάτους. Το αίμα άλλων τον τρομοκρατούσε. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο αρνήθηκε να ακούσει το Σοσιαλιστικό Κόμμα που τον κατηγορήσε για άχρηστους ελιγμούς και το οποίο τον πίεζε να αντεπιτεθεί».

Είναι χρήσιμο να γνωρίζουμε αν ο Debray ο ίδιος πιστεύει ότι η «λαϊκή εξουσία» είναι αναγκαστικά μια «φρασεολογία», με την οποία δεν πρέπει κανείς να «εξαπατηθεί» και τι σημαίνει ο όρος «αναλαμβάνω την αντεπίθεση». Αλλά, εν πάση περιπτώσει, η «σπλαχνική άρνηση» του Αλιέντε για τον εμφύλιο πόλεμο, όπως ο Debray ξεκαθαρίζει, ήταν μόνο ένα μέρος της επιχειρηματολογίας συμβιβασμού. Το άλλο ήταν ένας βαθύς σκεπτικισμός σχετικά με οποιαδήποτε πιθανή εναλλακτική λύση. Στο αρχείο του Debray υπάρχει μία αποκαλυπτική παράγραφος σχετικά με τη συζήτηση που υπήρχε τελευταίες εβδομάδες πριν από το πραξικόπημα:

«Να αφοπλίσουμε τους συνωμότες;» «Με τι;» Θα απαντήσει ο Αλιέντε. «Δώστε μου πρώτα τις δυνάμεις που θα το κάνουν». «Κινητοποίησε τες», του λέγαν από όλες τις πλευρές. Γιατί είναι αλήθεια (σύμφωνα με τον Debray) ότι μεσουρανούσε εκεί, στις υπερκατασκευές, αφήνοντας τις μάζες χωρίς ιδεολογικές ή πολιτικές κατευθύνσεις. «Μόνο η άμεση δράση των μαζών θα σταματήσει το πραξικόπημα». «Και πόσες μάζες μπορεί κανείς να χρειαστεί για να σταματήσει ένα τανκ»; θα απαντούσε ο Αλιέντε.

Είτε συμφωνεί κανείς ότι ο Αλιέντε μεσουρανούσε εκεί, στις «υπερκατασκευές» ή όχι, αυτός ο διάλογος κρύβει τη βάση της αλήθειας. Και μπορεί να βοηθήσει στην προσπάθεια να εξηγηθούν τα γεγονότα στη Χιλή.

Λαμβάνοντας υπόψη τον τρόπο του θανάτου του Σαλβαδόρ Αλιέντε, μια ορισμένη επιφυλακτικότητα είναι καλό να υπάρχει. Ωστόσο, είναι αδύνατο να μην αποδοθεί σε αυτόν τουλάχιστον ένα μέρος της ευθύνης για ό,τι συνέβη τελικά. Στο άρθρο το οποίο μόλις παρέθεσα, ο Debray μας λέει επίσης ότι ένας από τους στενότερους συνεργάτες του

Αλιέντε, ο Carlos Altamirano, ο γενικός γραμματέας του Σοσιαλιστικού Κόμματος, είχε πει στον Debray, με θυμό σχετικά με τους ελιγμούς του Αλιέντε, ότι «ο καλύτερος τρόπος να καταβυθιστεί η αντιπαράθεση και να καταστεί ακόμη πιο αιματηρή είναι το να γυρνάς την πλάτη σου σε αυτή».

Υπήρχαν και άλλοι κοντά στον Αλιέντε που είχαν από καιρό την ίδια άποψη. Αλλά, όπως ο Marcel Niedergang έχει επίσης σημειώσει, όλοι τους «σέβονταν τον Αλιέντε, το βάρος του και τον πραγματικό προστάτη του συνασπισμού της Λαϊκής Ενότητας» και ο Allende, όπως γνωρίζουμε, ήταν απολύτως προσανατολισμένος στην πορεία του συμβιβασμού – στηριζόμενος στο φόβο του εμφυλίου πολέμου και της ήττας. Και όλα αυτά λόγω των διαιρέσεων στο συνασπισμό που ηγήθηκε, των αδυναμιών στην οργάνωση της εργατικής τάξης της Χιλής από ένα εξαιρετικά «μετριοπαθές» Κομμουνιστικό Κόμμα και ούτω καθεξής.

Το πρόβλημα με αυτό είναι ότι διέθετε όλα τα στοιχεία της αυτοεκπληρούμενης καταστροφής. Ο Αλιέντε πίστευε στο συμβιβασμό, επειδή φοβόταν το αποτέλεσμα μιας αντιπαράθεσης. Έτσι επειδή πίστευε ότι η Αριστερά θα έχανε σε οποιαδήποτε τέτοια αντιπαράθεση, συνέχιζε με όλο και μεγαλύτερη απόγνωση την πολιτική του συμβιβασμού και όσο περισσότερο επιδίωκε την πολιτική αυτή, τόσο μεγάλωνε το θάρρος των αντιπάλων του.

Επιπλέον, και ίσως αυτό είναι σημαντικότερο, η πολιτική συμβιβασμού με τους αντιπάλους του καθεστώτος ενείχε το σοβαρό κίνδυνο της αποθάρρυνσης και την αποστράτευσης των υποστηρικτών του. Ο συμβιβασμός σηματοδοτεί μια τάση, μια παρόρμηση, μια κατεύθυνση, και βρίσκει πρακτική έκφραση σε πολλά εδάφη, ηθελημένα ή όχι. Έτσι, τον Οκτώβριο του 1972, η κυβέρνηση είχε κάνει την Εθνική Συνέλευση να θεσπίσει ένα «νόμο για τον έλεγχο των όπλων» που έδωσε στους στρατιωτικούς εκτεταμένες εξουσίες για αναζητήσεις για κρύπτες όπλων.

Στην πράξη, και με δεδομένες τις προκαταλήψεις του στρατού, η εξουσία αυτή σύντομα μετατράπηκε σε μία δικαιολογία για στρατιωτικές επιδρομές σε εργοστάσια γνωστά ως προπύργια της αριστεράς, με προφανή σκοπό τον εκφοβισμό και την αποθάρρυνση αριστερών ακτιβιστών και όλα αυτά με τρόπο «νόμιμο» ή τελοσπάντων «αρκετά νόμιμα».

Το πραγματικά περίεργο σχετικά με αυτή την εμπειρία είναι ότι η πολιτική του «συμβιβασμού», που τόσο σταθερά και καταστροφικά ακολουθήθηκε, δεν προκάλεσε μεγάλη ούτε άμεση αποθάρρυνση της Αριστεράς. Ακόμη και ως το τέλος του Ιουνίου του 1973, όταν ξεκίνησε το αποτυχημένο στρατιωτικό πραξικόπημα, η λαϊκή βούληση για κινητοποίηση ενάντια σε επίδοξους πραξικοπηματίες ήταν υψηλότερη από ό,τι σε οποιαδήποτε άλλη στιγμή μετά την ανάληψη της προεδρίας από τον Αλιέντε.

Αυτή ήταν ίσως η τελευταία στιγμή κατά την οποία η αλλαγή πορείας θα ήταν δυνατή και αυτή ήταν, κατά μία έννοια, η στιγμή της αλήθειας για το καθεστώς. Ήταν τότε η στιγμή της επιλογής. Και η επιλογή έγινε, δηλαδή ο πρόεδρος θα συνέχιζε την προσπάθεια συμβιβασμού. Και συνέχισε να κάνει παραχωρήσεις συνεχώς στις απαιτήσεις του στρατού.

Δεν υποστηρίζω ότι μια άλλη στρατηγική ήταν σίγουρο ότι θα πετύχαινε μόνο ότι η στρατηγική που υιοθετήθηκε ήταν καταδικασμένη σε αποτυχία. Ο Eric Hobsbawm, στο άρθρο που έχω ήδη παραθέσει, γράφει πως «δεν υπήρχαν πολλά που ο Αλιέντε θα μπορούσε να είχε κάνει μετά (ας πούμε) τις αρχές του 1972, εκτός από το να

καθυστερήσει, να διασφαλίσει την μη αναστρεψιμότητα των μεγάλων αλλαγών που έχουν ήδη επιτευχθεί και με λίγη τύχη να διατηρήσει ένα πολιτικό σύστημα που θα δώσει στη Λαϊκή Ενότητα μια δεύτερη ευκαιρία αργότερα. . . Είναι σίγουρο ότι τους τελευταίους μήνες δεν υπήρχε σχεδόν τίποτα που θα μπορούσε να κάνει». Το επιχείρημα αυτό είναι μια καλή συνταγή για αυτοκτονία.

Γιατί είναι γεγονός ότι δεν μπορεί κανείς να καθυστερεί σε μια κατάσταση όπου έχουν ήδη σημειωθεί μεγάλες αλλαγές, οι οποίες έχουν ως αποτέλεσμα τη σημαντική πόλωση, και το γεγονός ότι οι συντηρητικές δυνάμεις κινούνται από την ταξική πάλη στο ταξικό πόλεμο. Τότε οι επιλογές είναι είτε η υποχώρηση, και αυτή είναι η υποχώρηση στη λήθη, είτε η αντιμετώπιση της πρόκλησης.

Ούτε είναι καλό, σε μια τέτοια κατάσταση, να ενεργεί κανείς με την άποψη ότι δεν υπάρχει τίποτα ιδιαίτερο που μπορεί να γίνει, δεδομένου ότι αυτό σημαίνει στην πράξη ότι τίποτα δεν θα γίνει ως προετοιμασία για την αντιπαράθεση με τις συντηρητικές δυνάμεις. Και αυτό αφήνει εκτός το γεγονός ότι ο καλύτερος τρόπος για να αποφευχθεί μια τέτοια σύγκρουση - ίσως ο μόνος τρόπος - είναι ακριβώς να προετοιμαστεί κανείς για αυτή και να είναι σε τόσο καλή κατάσταση ώστε να μπορεί να κερδίσει αν συμβεί.

Αυτό μας οδηγεί στο ζήτημα του κράτους και της άσκησης της εξουσίας. Παρατηρήθηκε νωρίτερα ότι μια σημαντική αλλαγή στο προσωπικό του κράτους είναι ένα επείγον και ουσιαστικό έργο για μια κυβέρνηση αποφασισμένη πραγματικά για σοβαρή αλλαγή. Και ότι αυτό πρέπει να συνοδεύεται από μια ποικιλία θεσμικών μεταρρυθμίσεων και καινοτομιών, με σκοπό να προωθηθεί η διαδικασία εκδημοκρατισμού του κράτους.

Σύμφωνα με αυτή την άποψη, πολύ περισσότερο πρέπει να γίνουν, όχι μόνο για την επίτευξη μια σειρά μακροπρόθεσμων σοσιαλιστικών στόχων για τη σοσιαλιστική άσκηση της εξουσίας, αλλά ως μέσο είτε για την αποφυγή ένοπλης αντιπαράθεσης, είτε για τη διαχείριση της με τους πλέον συμφέροντες και λιγότερο δαπανηρούς όρους, εφόσον αποδειχθεί ότι είναι αναπόφευκτη.

Αυτό σημαίνει ότι δεν αρκεί απλά «η κινητοποίηση των μαζών» ή «ο εξοπλισμός των εργαζομένων». Αυτά είναι συνθήματα - σημαντικά συνθήματα – στα οποία πρέπει να δοθεί αποτελεσματικό θεσμικό περιεχόμενο. Με άλλα λόγια, ένα νέο καθεστώς στοχευμένο σε θεμελιώδεις αλλαγές στις οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές δομές θα πρέπει από την αρχή να αρχίσει να χτίζει και να ενθαρρύνει τη δημιουργία ενός δικτύου των οργάνων της εξουσίας, παράλληλα και συμπληρωματικά της κρατικής εξουσίας, και το οποίο να αποτελεί μία ισχυρή υποδομή για την έγκαιρη «κινητοποίηση των μαζών» και την αποτελεσματική κατεύθυνση των ενεργειών της.

Οι μορφές που αυτό το δίκτυο παίρνει -επιτροπές των εργαζομένων στο χώρο εργασίας τους, επιτροπές πολιτών στις περιοχές και υπο-περιοχές, κλπ- και ο τρόπος με τον οποίο αυτά τα όργανα αλληλεπιδρούν με το κράτος δεν επιτρέπουν σε αυτά τα να υπάγονται σε στενά όρια. Αλλά είναι επιτακτική η ανάγκη να πληρείται με τις πιο κατάλληλες μορφές.

Κατά τα φαινόμενα, δε κινήθηκε έτσι ο συνασπισμός εξουσίας του Αλιέντε. Μερικά από τα πράγματα που έπρεπε να γίνουν έγιναν, αλλά η «κινητοποίηση», όπως συνέβη καθώς και οι προετοιμασίες που έγιναν, έγιναν πολύ αργά για μια πιθανή σύγκρουση και δεν είχαν κατεύθυνση, συνοχή και σε πολλές περιπτώσεις, ακόμη και υποστήριξη.

Αν το καθεστώς ενθάρρυνε πραγματικά τη δημιουργία μίας παράλληλης υποδομής, θα μπορούσε να επιβιώσει. Και, παρεμπιπτόντως, θα μπορούσε να είχε λιγότερα προβλήματα με τους αντιπάλους και τους επικριτές της μέσα στην Αριστερά, για παράδειγμα, στο MIR, δεδομένου ότι τα μέλη της θα μπορούσαν να μην έχουν τόσο μεγάλη ανάγκη για δικές τους δράσεις, οι οποίες έφεραν σε αμηχανία την κυβέρνηση. Θα μπορούσαν να ήταν πιο έτοιμοι να συνεργαστούν με μία κυβέρνηση της οποίας την επαναστατική βούληση θα εμπιστεύονταν περισσότερο.

Ο Σαλβαδόρ Αλιέντε ήταν ένα ευγενές πρόσωπο και είχε έναν ηρωικό θάνατο. Αλλά όσο δύσκολο κι αν είναι να το πω, δεν είναι αυτό το σημαντικό. Αυτό που έχει σημασία, στο τέλος, δεν είναι το πώς πέθανε αλλά το αν θα μπορούσε να επιβιώσει ακολουθώντας διαφορετικές πολιτικές. Και είναι εσφαλμένος ο ισχυρισμός ότι δεν υπήρχε εναλλακτική λύση στις πολιτικές που ακολουθήθηκαν.

Ο Αλιέντε δεν ήταν ένας επαναστάτης που ήταν ταυτόχρονα κοινοβουλευτικός πολιτικός. Ήταν ένας κοινοβουλευτικός πολιτικός ο οποίος, αξίζει να σημειωθεί, είχε πραγματικά επαναστατικές τάσεις. Αλλά αυτές οι τάσεις δεν μπορούσαν να ξεπεράσουν ένα πολιτικό στυλ που δεν ήταν αρκετό για τους σκοπούς που ήθελε να επιτύχει.

Το ερώτημα βέβαια δεν αφορά το θάρρος. Ο Αλιέντε είχε όλο το κουράγιο που απαιτείται και πολλά άλλα. Η διάσημη παρατήρηση του Saint Just, η οποία συχνά αναφέρεται μετά από το πραξικόπημα, ότι «αυτός που κάνει μια επανάσταση κατά το ήμισυ σκάβει τον τάφο του» είναι αρκετά σωστή αλλά μπορεί εύκολα να χρησιμοποιηθεί καταχρηστικά. Υπάρχουν άνθρωποι στην Αριστερά για τους οποίους με απλά λόγια αυτό σημαίνει την ανελέητη χρήση του τρόμου, και που αναφέρουν συχνά, ότι «δεν μπορείς να κάνεις ομελέτα χωρίς να σπάσεις αυγά». Αλλά, όπως ο Γάλλος συγγραφέας Claude Roy παρατήρησε πριν από μερικά χρόνια, «μπορείτε να σπάσετε πάρα πολλά αυγά χωρίς να γίνει μια αξιοπρεπή ομελέτα». Ο τρόμος μπορεί να γίνει μέρος ενός επαναστατικού αγώνα.

Αλλά το βασικό ερώτημα είναι ο βαθμός στον οποίο τα άτομα που είναι υπεύθυνα για την κατεύθυνση αυτού του αγώνα είναι ικανά και πρόθυμα να προκαλέσουν και να ενθαρρύνουν την αποτελεσματική, δηλαδή την οργανωμένη κινητοποίηση των λαϊκών δυνάμεων. Αν υπάρχει κάποιο οριστικό «μάθημα» που πρέπει να εξαχθεί από την τραγωδία της Χιλής, φαίνεται να είναι αυτό. Και τα κόμματα και τα κινήματα που δεν το συνειδητοποιούν και εφαρμόζουν αυτά που έχουν μάθει μπορούν κάλλιστα να προετοιμάζουν νέες Χιλές για τον εαυτό τους.

Πηγές: <https://www.jacobinmag.com/2015/09/chile-coup-santiago-allende-social-de...>
και <http://socialistregister.com/index.php/srv/article/view/5364#.VgfaC9Ltmkr>

Το πρώτο μέρος της μετάφρασης: <https://barikat.gr/content/praxikopima-sti-hili>